

Bírálat

Raffai Csilla doktori (PhD) értekezéséhez

Készítette: Dr. Habil. Deák Csaba, Nemzeti Innovációs Hivatal

Jelen véleményt a munkahelyi vitára elkészített dolgozat és bírálata, illetve a nyilvános vitára elkészített disszertációban a munkahelyi vita óta bekövetkező változások alapján állítottam össze. Figyelembe vettem a munkahelyi vitán elhangzott véleményeket, észrevételeket és azok a dolgozatban történő megjelenését.

1. *Az értekezés témájának újszerűsége, aktualitása, tudományos és társadalmi jelentősége.*

A doktori értekezés a Veszprém megyei falusi szállásadók innovációs folyamatait vizsgálja. A kutatás legfőbb célja a falusi szállásadók innováció képesség érettségének a leírására alkalmazható modell kidolgozása volt. Az értekezés meghatározza a falusi szálláshelyek innováció képesség érettség modell képességterületeit és a falusi szállásadók jellemzőit. Az empirikus kutatás a szervezeti kultúrakutatásra kidolgozott versengő értékek modelljének szállásadói kultúra mérésére való alkalmazását is bizonyította. A dolgozat a szállásadói kultúra innovációs folyamatban játszott szerepét is kiemelte. Az értekezés újszerűségét jól bizonyítja, hogy a megfelelő kvalitatív és kvantitatív kutatás elvégzése és elemzése után a szerző gyakorlatilag egy új modellt alkotott. A kutatás következő kérdésekre keresi a választ:

- Milyen jellemzőkkel, képességterületekkel írható le a falusi szállásadói érettség?
- Jellemzően milyen típusú innovációt hajtanak végre a falusi szállásadók?
- Kimutatható-e kapcsolat a falusi szállásadói innovációs képesség érettség és a falusi szállásadó jellemzői között?
- Kimutatható-e kapcsolat a falusi szállásadói innovációs képesség érettség és a település falusi szállásadóiból álló közösség kultúrája között?
- Kimutatható-e kapcsolat a falusi szállásadók innovációs tevékenysége és a falusi szállásadó jellemzői között?
- Kimutatható-e kapcsolat a falusi szállásadók innovációs tevékenysége és a település falusi szállásadói kultúrája között?

A falusi turizmus szerepének, lehetőségének és fejlesztésének vizsgálata napjainkban az akadémiai és szakmai közösség kutatásaiban is jelentőséggel bír. Jelen kutatás célja - a Veszprém megyei települések falusi szállásadóinak innováció képesség érettség vizsgálatára és innováció képesség érettségének modellezése – beleillik ebbe a körbe.

Megjegyzés: Továbbra is javaslom a végső tanulmány publikációját, széles körű megosztását akár a Nemzetgazdasági Minisztérium turizmushoz kapcsolódó portálján is megjelentetni.

2. *Az szakirodalom feldolgozásának színvonala.*

Az értekező részletes szakirodalmi (nyomtatott és elektronikus) tájékozottsággal rendelkezik. A hivatkozások teljes mértékben alkalmasak arra, hogy az olvasó további részletes információt kapjon a szerzőkről és az értelmezendő fogalmakról. Általánosságban elmondható, hogy a jelölt szakirodalmi feltáró munkája jó. Tartalmazza a jelentősebb külföldi irodalmat. Néhány konkrét észrevétel:

- A jelölt kiegészítette a rural turizmus innovációjának fogalmi keretét a munkahelyi vita óta és a skandináv kutatásokon túl épít, spanyol és izraeli példákra, megközelítésekre. (pl. „A hazai és külföldi irodalmak tanulmányozása viszont arra enged következtetni, hogy országonként, néhol országon belül is (pl. Spanyolország) a rurális turizmus eltérő jelentéstartalommal bír.” vagy „Izraelben Reichel et al. (2000) vizsgálja az országban működő falusi szálláshelyek szolgáltatás-orientációját és a szolgáltatások vevők által érzékelt minőségét.
- A forrásmegjelölések pontosak, a felhasznált irodalom, (szerző, évszám, cím, kiadó, hely) használata következetes, teljes mértékben megfelel a tudományos elvárásoknak.
- Az értekezésben az irodalom-feldolgozás aránya jelentős, hiszen az empirikus kutatás bemutatása a 110. oldalon kezdődik el. (Ez valamivel rövidebb mint a munkahelyi vitára készült anyag). Az 1-2. fejezet rövidíthető lett volna az empirikus kutatás résztémájára koncentrálni.
- Sokat foglalkozik arányaiban a kultúra és vállalati kultúra definíciójával a dolgozat – ennek okaként elfogadom, hogy a tudományos műhely irányadó kutatási vonalát és annak saját kutatásához tartozó kapcsolódási pontjait a disszertációban vissza kívánta tükrözni a jelölt.
- Figyelemre méltó a különböző érettség-modellek bemutatása, szintén kiemelkedő a 2.4.4.4 fejezetben az innovációt befolyásoló tényezők összefoglalása, mely alapja a kutatás további részének is.

3. *Tartalmazza-e a feldolgozás a témával Összefüggő fontosabb tudományos előzményeket?*

A szakirodalmi közlemények feldolgozása alapos és pontos, a cikkek elemzése didaktikus. A feldolgozás kiterjed a témához kapcsolódó, elérhető magyar szakirodalomra. Elmondhatjuk – amint az az irodalomjegyzékből nagyszámú bejegyzéséből is látszik – hogy széles körben vizsgálta az adott tématerület szakirodalmát. Az aktuális és friss előzőekben említett tématerülettel összefüggő tudományos előzmények és szakirodalmak, szakirodalmi hivatkozások is helyet kaptak a disszertációban, mely a jelölt szakirodalomban való jártasságát és naprakészségét tükrözi.

4. *Elemző módon, kritikailag dolgozta-e fel a jelölt a téma irodalmát?*

A szakirodalom feldolgozása széles körű és a fogalmi használat is kutatói magabiztosságra utal. A nagyszámú hivatkozásban megtalálhatóak mind hazai, mind nemzetközi szerzők művei.

Javult a hazai és külföldi szakirodalom eloszlása: míg a munkahelyi vita esetében felvetődött, hogy „*a kultúrához kapcsolódó témakörben elsősorban (de nem kizárólag) magyar nyelvű irodalom felhasználása jelenik meg, míg a későbbi, innovációs témakörökben inkább külföldiekre hivatkozik.*” – jelen műben ezen szélsőséges eloszlás már nem figyelhető meg, kiegyensúlyozott lett a hazai és a nemzetközi források feldolgozása.

Szakirodalmi jártassága alapos, a dolgozat központi gondolatához tartozó elméletekben magas szintű.

5. *A kutatási célok megfogalmazásakor támaszkodott-e a jelölt a már ismert tudományos eredményekre?*

A tématerülettel összefüggő tudományos eredményekre támaszkodva határozta meg a jelölt a kutatási célokat.

6. *A kísérleti módszerek helyessége. Alkalmas-e a választott módszer a célokban megfogalmazottak vizsgálatára?*

Az értekezésben alkalmazott módszereket megfelelőek a jelölt hipotéziseinek megerősítésére, illetve cáfolására. A dolgozat stílusát tekintve arra leginkább a magyarázó kutatás jellemző. Statisztikai és ökonometriai módszerek felhasználásával végezte el a kutatómunkát a jelölt kvantitatív kutatás esetében.

7. *A munka során alkalmazott vizsgálati módszerek korszerűsége, megbízhatósága.*

Az alkalmazott vizsgálati módszerek korszerűek és reprodukálhatónak tekinthetők, szinkronban vannak a jelölt célkitűzéseivel. A leírtak nemcsak a vizsgálati módszerekre, hanem az adatok kiértékelési eljárásaira is érvényesek.

Annak ellenére, hogy a kutatás és így egyben a hipotézisek, tézisek fókuszai földrajzilag nagyon szűk területre koncentrálnak (Veszprém megye), a jelölt bizonyítja a kutatási eszköztár professzionális használatának készségét.

8. *A kutatási eredmények feldolgozásának színvonala, az eredmények matematikai-statisztikai értékelése.*

A statisztikai elemzések során a jelölt az adott módszertanhoz a kötelező teszteket elvégezte, így bizonyítva az adott módszer használatának jogosultságát. Ezek felölelték a leíró statisztika, a regresszió- és korrelációanalízis, szignifikancia vizsgálat, variancia- és diszkriminanciaanalízis témaköreit. Sikeresen alkalmazza a Levente-tesztől kezdődően a Kolmogorov-Smirnov-próbáig a statisztika eszköztárát.

9. *Az eredményekből levont következtetések helytállósága.*

Az eredményekből levont következtetések logikusak és helytállóak. A bekeretezett részek mint például a „*Példa innováció típusokra*” című (130. oldal) vagy az „*Egy kiemelkedő képesség érettség indexszel rendelkező falusi szálláshely*” (136. oldal) című rész elsőre a disszertációban kissé szokatlan volt, de összességében kitűnően példázza az elméleti és az empirikus megközelítés összhangját.

10. *Összeveti-e a jelölt saját eredményeit az irodalommal (diskusszió)?*

A kutatás eredményeinek szakirodalommal történő részletes összevetését terén még továbbfejleszthető a kutatás és annak publikációja.

11. *A jelöltnek az értekezéssel összefüggő publikációs tevékenysége.*

Korábban hiányoltam a jelölt adott témában kifejtett korábbi publikációs tevékenységének az elemzett munkába történő beépülését. Ekkor mindössze egy közös tanulmány (Mayer, P., Raffai, Cs. (2009):” Turisztikai klaszterkultúra-vizsgálat az Őrségben.” (An Investigation into Touristic Cluster Culture in Őrség) In Hetési, E., Majó, Z., Lukovics, M. (eds.): Szolgáltatások világa(World of Services) pp.100-107, Jate Press, Szeged.) került be a felhasznált irodalmak közé míg számos, a jelölt közreműködésével készült kutatási eredmény, publikáció nem kapott helyet az értekezésben.

Az átdolgozott anyagban már több mű szerepel a korábban általam is összegyűjtött listából, amelyek szerintem joggal szerepel(het)nek a disszertáció irodalomjegyzékében. Például:

- Mayer, P., Raffai, Cs. (2011): Approaches to Branding Rural Destinations In Clarke, A. (ed) (2011) Exploring Co-creation, pp. 100-110; London, Pearson; ISBN is 9781780864402.
- Raffay, Á., Raffai, Cs., Lőrincz, K., Clarke, A. (2011): Stages of Co-Creation at Veszprém Events In Clarke, A. (ed) (2011) Exploring Co-creation, pp. 100-110; London, Pearson; ISBN is 9781780864402.

- Mayer, P., Madarász, E., Raffai, Cs. (2010): "Innovatív szervezetek a turizmusban." (Innovative Organizations in Tourism) In Verseny az innovációban – Verseny a felsőoktatásban (Competition in Innovation – Competition in Higher Education), pp. 62-79, Pannon Egyetem, (June 3, 2009), University of Pannonia, Veszprém.
- Mayer, P., Raffai, Cs. (2010): "Mapping contact networks in rural tourism in the framework of cultural analysis." In Alan Clarke (eds.): Constructing Central Europe – Tourism Competitiveness, pp. 211-221, University Press, Veszprém.
- Raffai, Cs. (2010): "Marketing a falusi turizmusban, Falugyűlés, Falusi turizmus esettanulmány." (Marketing of rural tourism - Village Meeting) In Dely-Gray, Zs., Árva, L.: Turizmusmarketing esettanulmányok (Cases in Tourism Marketing) pp. 175-179, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Raffai, Cs. (2010): "Marketing of rural tourism - Village Meeting" In Dely-Gray, Zs., Árva, L.: Cases in Tourism Marketing, pp. 173-177, Műegyetemi Kiadó, Budapest.
- Formadi, K., Raffai, Cs. (2009): "New Professionalism in the Event Sector and its Impact in Hungary." In People and Work in Events and Conventions: a Research Perspective (eds. T. Baum et al.) pp. 75-89; CAB International.
- Jancsik, A., Madarász, E., Mayer, P., Raffai, Cs. (2009): "Does Everyone Do It Differently? Destination Management Approaches in Hungary." In Tourism Role in the Regional Economy - Tourism Services as the Base of Tourism Economy. pp. 73-82; University of Wrocław.
- Jancsik, A., Madarász, E., Mayer, P., Raffai, Cs. (2009): "Tourinform Offices' Attitudes towards Change and Innovation." In Kultúrák találkozása a turizmusban. (Meeting of Cultures in Tourism) I. Nemzetközi Turizmus Konferencia, Tanulmányok (I. International Tourism Conference, Studies) pp.21-34., Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó.
- Fenyőfalvi, A., Raffai, Cs (2009): "A Balatonfüredi Turisztikai Egyesület hálózati kultúrájának vizsgálata." (An Examination into the Network Culture of the Balatonfüred Touristic Association), III Pannon Gazdaságtudományi Konferencia tanulmánykötet (III. Pannon Economic Conference, Studies.) pp. 101-111; Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém.
- Mayer, P., Raffai, Cs. (2008): "Entrepreneurship and Innovation in Rural Tourism; Conditions of the Foreign Tourism Development." In Central and Eastern Europe Volume 10. Tourism in Geographical Environment. pp. 405-413; Institute of Geography and Regional Development, University of Wrocław.
- Péntes, E., Priszinger, K., Raffai, Cs., Raffay, Á. (2008): "Everything Changes (?) – the Impacts of Tourism in Rural Environment; Conditions of the Foreign Tourism Development." In Central and Eastern Europe Volume 10. Tourism in Geographical Environment. pp. 463-470; Institute of Geography and Regional Development, University of Wrocław.
- Raffai, Cs. (2007): "Magyarország a nemzeti kultúra felmérések tükrében (Nem egy nyelven a kultúráról.)" (Hungary in the National Cultural Surveys) In Európai Integráció – Elvek és döntések - Gazdasági fejlődés Európában (European

Integration – Principles and Decisions – Economic Development in Europe), II Pannon Gazdaságtudományi Konferencia II. tanulmánykötet (II. Pannon Economic Conference, Studies II.) pp. 43-51; Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém.

- Raffai, Cs. (2006): "Kiszoríthatja-e az online-marketing a hagyományos utazás kiállításokat?" (Will Online Marketing Squeeze out Traditional Exhibitions?) Tudás és versenyképesség pannon szemmel (Knowledge and Competitiveness with Pannon Eyes) – Pannon Gazdaságtudományi Konferencia tanulmánykötet (Pannon Economic Conference, Studies) pp. 216-220, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém.

Az interneten és a disszertációban talált információ alapján a jelöltnek az értekezéssel összefüggő publikációs tevékenysége megfelelő.

12. Tartalmaz-e az értekezés új tudományos eredményeket? A jelölt mely eredményeit ismeri el a bíráló új eredménynek?

Az empirikus kutatás eredményei alapján megfogalmazott téziseket a következők:

T1.1: A falusi szállásadók innováció képesség érettsége leírható a szállásadók piacismeret, képzés, lehetőségek felismerése, vendégközpontúság és a racionalitás képességterületeken mutatott teljesítményével.

T1.2: A Veszprém megyei falusi szállásadók innovációs képesség érettségének mérésére az innovációs képesség érettség index szolgál.

T2: Veszprém megyében a falusi szállásadók szerepvállalása a helyi falusi turizmus szervezésében közepesen szoros pozitív lineáris kapcsolatot mutat a falusi szállásadó három innovációs képességterületén: a piacismeret, a lehetőségek kezelése és a racionalitás terén mérhető teljesítményével.

T3: Veszprém megyében a falusi szállásadók teljes mérhető és megvalósított innovációs tevékenysége közepesen szoros lineáris kapcsolatban van a szállásadó innovációs képesség érettség indexének értékével.

A kutatás által megfogalmazott gondolatok új, újszerű tudományos eredményeknek tekinthetők, a 3 (4) tézis megszületése mindenképpen újnak mondható. A T1.1. hipotézis mutatja leginkább a téma jó „megfogását” - egy kerekén megfogalmazott hipotézis.

Néhány további észrevétel:

- Kiemelten jó az 50. oldalon a 4. táblázatban a kultúrajellemzők összefoglalása, melyet saját munkának tekinthetünk.
- Az értekezés értékének tekintem az elméleti összefoglalásnál a 58-60. oldalon a kultúratípusok összehasonlítását.

13. A dolgozat szerkezeti felépítése, tagoltsága.

A szakmai és formai igényeket a dolgozat szerkezeti felépítése és tagoltsága kielégíti, az előírásokat betartja és már a részletes tartalomjegyzék ígéretes munkát sejtet. A disszertáció bevezetését mint 1. fejezetet követően a 2. fejezet a kutatás elméleti háttérét mutatja be: falusi turizmus, falusi szállásadók jellemzőit vizsgáló irodalmak, kultúrakutatás áttekintése, innováció és érettség modellek. A 3. fejezet az empirikus kutatást részletezi, illetve a kutatás eredményét és az azokból származó következtetéseket mutatja be.

14. A dolgozat táblázatait, ábrái egyértelműek, világosak-e?

A dolgozatban 46 ábra és 62 táblázat található, melyek segítenek a szöveges rész megértésében. Az ábrák stílusán nagy mértékben javított a szerző a korábbiakhoz képest. Az ábrák és táblázatok átláthatóak és érthetőek.

15. Az irodalmi hivatkozások szabályosak-e?

A jelölt irodalmi hivatkozásai megfelelnek a szakirodalmi feldolgozás elvárásainak. A szövegközi hivatkozás konzekvens és hibátlannak tűnik.

16. A dolgozat stílusa.

A jelölt teljesen magáénak tudja a választott témát, ez gördülékeny szóhasználatában is tetten érhető.

17. A dolgozat külső megjelenése.

A dolgozat külső megjelenítése minden szempontból megfelel az elvárásoknak a szükséges információkat, tartalmazza.

A fenti bírálatnak megfelelően **a jelölt értekezését, téziseit nyilvános védésre alkalmasnak találom.** A védésen történő sikeres szereplése esetén a jelölt számára **a PhD cím odaítélését javaslom!**

Kelt, Budapest, 2014-06-05-én

Deák Csaba (PhD)